

BOSHQARUV PSIXOLOGIYASI: ASOSLARI, MAQSADLARI VA AHAMIYATI

Umarov Toxirjon

Qo'qon universiteti magistranti

kokanduni2019@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola tashkilotdagi odamlarni boshqarish jarayoniga ta'sir etuvchi psixologik mexanizmlarni o'rganuvchi boshqaruv psixologiyasining asosiy jihatlarini o'rganadi. Boshqaruv psixologiyasi motivatsiya, yetakchilik, guruh dinamikasi, qaror qabul qilish va nizolarni hal qilish kabi mavzularga qaratilgan. Xodimlarning xulq-atvorini, ularning jamoadagi o'zaro munosabatini va rahbarning mehnat unumdorligiga ta'sirini o'rganishga alohida e'tibor beriladi. Xodimlar ishiga ta'sir etuvchi psixologik omillarni tushunish menejerlarga o'z jamoalarini samarali boshqarish, motivatsiyani oshirish va ish joyida qulay psixologik muhit yaratish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: boshqaruv psixologiyasi, motivatsiya, yetakchilik, guruh dinamikasi, xodimlarni boshqarish, qaror qabul qilish, nizolarni hal qilish, hissiy intellekt, tashkiliy xatti-harakatlar, muloqot qobiliyatlari.

Kirish.

Boshqaruv psixologiyasi tashkilot va korxonalarda odamlarni boshqarishning psixologik jihatlarini o'rganuvchi muhim fandır. U xodimlarning xulq-atvori, motivatsiyasi va o'zaro munosabatlarni, shuningdek, menejerlarga jamoalarni samarali boshqarish va o'z maqsadlariga erishish imkonini beradigan psixologik mexanizmlarni o'rganadi. Tez o'zgaruvchan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitda boshqaruv psixologiyasi har qanday menejerning muvaffaqiyatli faoliyatining asosiy elementiga aylanib bormoqda.

Boshqaruv psixologiyasi - bu tashkilotdagi yetakchilik va odamlar bilan o'zaro munosabatlarning samaradorligiga ta'sir qiluvchi psixologik jarayonlar va mexanizmlarni o'rganadigan muhim bilim sohasi. Kompaniyalarning muvaffaqiyati ko'p jihatdan xodimlarning professionalligi va motivatsiyasiga bog'liq bo'lgan zamonaviy dunyoda menejmentda psixologiyaning roli tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Boshqaruv psixologiyasi motivatsiya, yetakchilik, qaror qabul qilish, guruh dinamikasi va nizolarni hal qilish kabi asosiy jihatlarini qamrab oladi.

Psixologik tamoyillarni bilish menejerlarga nafaqat jarayonlarni boshqarishga, balki maksimal mahsulдорlikka va xodimlarning qoniqishiga yordam beradigan ish muhitini yaratishga yordam beradi. Inson xulq-atvori psixologiyasini tushunishga asoslangan samarali boshqaruv jamoaviy muloqotni yaxshilaydi, motivatsiyani oshiradi va nizolarni minimallashtiradi, bu esa pirovardida tashkilotning muvaffaqiyatli ishlashiga yordam beradi.

Boshqaruv psixologiyasining mohiyati.

Boshqaruv psixologiyasining asosiy maqsadi boshqaruv faoliyati asosidagi psixik jarayonlarni o'rganishdan iborat. Menejerlar odamlar bilan ishlaydi, ya'ni samaradorlikka erishish uchun ular o'z xodimlarining psixologik xususiyatlarini tushunishlari kerak: ular qanday motivatsiya, bir-birlari bilan o'zaro munosabatda bo'lishlari, qarorlar qabul qilishlari, stress va o'zgarishlarga qanday munosabatda bo'lishlari. Boshqaruv psixologiyasi ham alohida ishchilar, ham butun jamoa faoliyatiga ta'sir etuvchi psixologik omillarni aniqlash va ulardan foydalanishga yordam beradi.

Menejment psixologiyasining asosiy jihatlariga quyidagilar kiradi:

1. Xodimlarni rag'batlantirish. Menejerlar xodimlarni yaxshi ishlashga nima undayotganini

tushunishlari kerak. Bu moddiy va nomoddiy motivatsiya bo'lishi mumkin, masalan, tan olish, martaba o'sishi, jamoaga tegishlilik hissi va boshqalar.

2. Yetakchilik. Boshqaruv psixologiyasi turli xil etakchilik uslublarini va ularning mahsuldorlikka va jamoa atmosferasiga ta'sirini o'rganadi. Etakchilik nafaqat tashkilotchilik qobiliyatini, balki empatiyani, hissiy aqlni va noaniqlik sharoitida qaror qabul qilish qobiliyatini ham talab qiladi.

3. Guruh dinamikasi. Xodimlar o'rtasidagi munosabatlar, ularning jamoadagi roli va o'zaro munosabatlari ish samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Guruh dinamikasini boshqarish mojarolarning oldini olishga, hamkorlikni yaxshilashga va samaradorlikni oshirishga yordam beradi.

4. Konfliktni hal qilish. Boshqaruv psixologiyasi nizolarning oldini olish va hal qilish vositalarini taqdim etadi, bu esa sog'lom ish muhitini yaratishga yordam beradi.

5. Qaror qabul qilish. Boshqaruv psixologiyasi bizga odamlarning qanday qaror qabul qilishini, muayyan harakat yo'nalishini tanlashga qanday omillar ta'sir qilishini va menejerlar jamoada qaror qabul qilish jarayonini qanday yaxshilashi mumkinligini tushunishga yordam beradi.

Boshqaruv psixologiyasining asosiy vazifalari.

1. Inson resurslarini optimallashtirish. Boshqaruv psixologiyasi xodimlarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, ularning ehtiyojlari va rivojlanish imkoniyatlarini tushunish imkonini beradi. Bu mas'uliyatni yanada samarali taqsimlashga va har bir xodimning mehnat unumdorligini oshirishga yordam beradi.

2. Motivatsion strategiyalarni ishlab chiqish. Rahbar nafaqat vazifalarni belgilashi, balki ularni amalga oshirish uchun sharoit yaratishi kerak. Xodimlarning shaxsiy ehtiyojlari va manfaatlarini inobatga oladigan motivatsiya tizimlarini ishlab chiqish ish bilan shug'ullanish va ishdan qoniqishni oshirishga yordam beradi.

3. Jamoada qulay psixologik muhitni qo'llab-quvvatlash. Rahbarning vazifasi xodimlar o'zlarini qulay his qiladigan va o'z maqsadlariga erishish uchun rag'batlantiruvchi ish muhitini yaratishdir. Bunga hissiy holatlarni to'g'ri boshqarish, guruhlarning o'zaro ta'siri va nizolarni hal qilish orqali erishiladi.

4. Liderlik fazilatlarini rivojlantirish. Boshqaruv psixologiyasi menejerlarga o'z jamoalarini boshqarishga, maqsadlarga erishish uchun o'z harakatlarini yo'naltirishga va samarali boshqaruv strategiyalarini yaratishga imkon beradigan yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Boshqaruv psixologiyasining ahamiyati.

Boshqaruv psixologiyasining tamoyillarini bilish va qo'llash quyidagilar uchun muhimdir:

- boshqaruv samaradorligini oshirish va tashkiliy maqsadlarga erishish;
- menejerlar va xodimlar o'rtasida ishonch va o'zaro tushunishni mustahkamlash;
- xodimlar o'rtasida charchash va hissiy ortiqcha yuklanishning oldini olish;
- ochiqlik, o'zaro hurmat va hamkorlik madaniyatini shakllantirish.

Globalashgan va tobora kuchayib borayotgan raqobat bozorida tashkilotlar o'z xodimlarining ish faoliyatini maksimal darajada oshiradigan ish muhitini yaratishga tobora ko'proq intilmoqda. Boshqaruv psixologiyasi menejerlarga boshqaruvning psixologik jihatlarini tushunish orqali samaradorlikni oshirish uchun bilim va vositalarni taqdim etadi.

Xulosa

Boshqaruv psixologiyasi samarali yetakchilik va tashkilot maqsadlariga erishishda asosiy rol o'ynaydi. Bu menejerlarga xodimlarning xatti-harakatlari, ularning motivatsiyasi va jamoada qanday o'zaro munosabatda bo'lishlarini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Psixologik

jarayonlarni tushunish nafaqat mehnat unumdorligini oshirishga, balki har bir xodim o'zini jamoaning bir qismi sifatida his qiladigan qulay ish muhitini yaratishga imkon beradi.

Boshqaruv psixologiyasi bo'yicha bilimlardan foydalanish yetakchilik qobiliyatlarini yaxshilashga, muloqot samaradorligini oshirishga, nizolarning oldini olishga va motivatsion strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi. Oxir oqibat, boshqaruvda psixologik tamoyillarni qo'llash menejerlar va xodimlar o'rtasidagi uyg'un va samarali hamkorlikka erishishga yordam beradi, bu tashkilotning muvaffaqiyatli rivojlanishining kalitidir.

Menejment psixologiyasi - bu menejerlarga o'z jamoalarini samarali boshqarish va yuqori natijalarga erishishga yordam beradigan asosiy fan. Inson ruhiyati, motivatsion omillar, guruh dinamikasi va hissiy reaksiyalarni tushunish zamonaviy rahbar ishining muhim qismidir. Shunday qilib, boshqaruvda psixologik tamoyillarni qo'llash tashkilotning muvaffaqiyatli ishlashiga, mehnat unumdorligini oshirishga va jamoada sog'lom muhitni yaratishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vlasova, N. V. (2021). "Zamonaviy maktabda ma'naviy-axloqiy tarbiya".
2. Solovyov, V. S. (2020). "Ta'lim falsafasi: ma'naviy asoslar".
3. Gusev, A.I. (2019). "Ijtimoiy loyihalar yoshlarda ma'naviyatni rivojlantirish vositasi sifatida".
4. Maxmudova, Z. (2024). TA'LIM TIZIMINI TARAQQIYOTINI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH. Nordic_Press, 3(0003).
5. Zilola, M. (2023). TALIM MUASSASI RAHBARLARIDA YUKSAK AXLOQIY SIFATLARI RIVOJLANTIRISH. International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives, 1(2), 78-83.
6. Toxirjon, U. (2024). XALQARO O'QISH SAVODXONLIGINI O'RGANISH (PIRLS). Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 14-17.
7. Toxirjon, U. (2024). BOSHLANGICH SINFLARDA O'QISHNI YETKAZIB OLISHGA QIYNALAYOTGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 9-13.
8. Tokhirjon, U. (2024). PROVISION OF PSYCHOLOGICAL SERVICES IN EXTREME SITUATIONS IS SOCIAL. International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives, 2 (2), 1-6.
9. Umarov, T. (2024). PSYCHOLOGICAL HELP IN ADJUSTING PRIMARY CLASS STUDENTS TO SCHOOL. Nordic_Press, 3(0003).
10. Умаров, Т. М. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ, СВЯЗАННЫЕ С РАБОЧИМ СТРЕССОМ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ РЕШЕНИЕ. Kokand University Research Base, 507-514.
11. Умаров, Т. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИГРУШЕК НА ДЕТСКУЮ ПСИХОЛОГИЮ. Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 18-21.
12. Toxirjon, U. (2024). PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIRNI O'RGANISH. Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 22-27.
13. Умаров Тохиржон. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ РАЗНЫХ РЕЛИГИЙ. Yosh Tadqiqotchi Jurnal, 3(2), 18-25. Retrieved from <https://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/655>
14. Умаров, Т. (2024). РОЛЬ ПЕДАГОГИКИ И ПСИХОЛОГИИ В ПОВЫШЕНИИ КАЧЕСТВА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБРАЗОВАНИЯ, ФОРМИРОВАНИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ И СОВЕРШЕННОГО ПОКОЛЕНИЯ. YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INOVOVATSION TADQIQOTLAR, 2(2), 5-12.

15. Tokhirjon, U. (2024). PROVISION OF PSYCHOLOGICAL SERVICES IN EXTREME SITUATIONS IS SOCIAL. International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives, 2(2), 1-6.

16. Умаров Тохиржон Мамуржонович. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ, СВЯЗАННЫЕ С РАБОЧИМ СТРЕССОМ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ РЕШЕНИЕ. Kokand University Research Base, 507–514. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/148>

17. Umarov Toxirjon Mamurjonovich. (2024). PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF ANXIETY IN ADOLESCENTS' RELIGIOUS-PSYCHOLOGICAL FACTORS AND UNDERSTANDING OF PROFESSIONAL IDENTITY. Kokand University Research Base, 501–506. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/147>

18. Umarov Tokhirjon Mamurjonovich. (2024). PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS. Kokand University Research Base, 495–500. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/146>

19. Umarov T. M. (2024). BOLALARDA TAJOVUZKOR XATTI-HARAKATLARI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI O'RGANISH. Kokand University Research Base, 481–488. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/144>

20. Umarov T. M. (2024). TA'LIM TIZIMIDA PSIXOLOGIK XIZMAT. Kokand University Research Base, 489–494. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/145>

21. Umarov T. M. (2024). FACTORS INFLUENCING THE FORMATION OF AGGRESSIVE BEHAVIOR IN ADOLESCENTS. Kokand University Research Base, 473–480. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/143>